

"Eşyanın intizamâtı ve kavânin-i teşekkülâtı birbirine muhaliftir." cümlesini izah eder misiniz?

"Her zerrede, hem harekâtında, hem sükûnetinde iki güneş gibi iki nur-u tevhid parlıyor. Çünkü, Onuncu Sözün Birinci İşaretinde icmâlen ve Yirmi İkinci Söz'de tafsilen ispat edildiği gibi, her bir zerre, eğer memur-u İlâhî olmazsa ve Onun izni ve tasarrufuyla hareket etmezse ve ilim ve kudretiyle tahavvül etmezse, o vakit her bir zerrenin nihayetsiz bir ilmi, hadsiz bir kudreti, her şeyi görür bir gözü, her şeye bakar bir yüzü, her şeye geçer bir sözü bulunmak lâzım gelir."

"Çünkü, anâsırın her bir zerrresi, her bir cism-i zîhayatta muntazaman işler veya işleyebilir. Eşyanın intizamâtı ve kavânin-i teşekkülâtı birbirine muhaliftir. Onların nizamâtı bilinmezse işlenilmez, işlenilse de yanlışsız yapılmaz. Halbuki yanlışsız yapılıyor. Öyleyse, o hizmet eden zerreler, ya bir ilm-i muhit sahibinin izin ve emriyle ve ilim ve iradesiyle işliyorlar; veyahut kendilerinde öyle bir muhit ilim ve kudret bulunmak lâzım geliyor."(1)

Her bir eşyanın sistemi ve oluşum esası, diğer bir eşyanın sistem ve oluşum esasına muhaliftir; yani her eşyanın kendine özgü bir oluşumu ve düzeni bulunuyor. "**Eşyanın intizamâtı ve kavânin-i teşekkülâtı birbirine muhaliftir.**" cümlesinin açılımı bu manadadır.

Mesela, aynı toprak üzerinde bulunan limon ağacı ekşi bir meyve üretirken, elma ağacı tatlı bir meyve üretiyor. Elma ve limonun düzen ve oluşum esasları birbirine zıt olmasına rağmen, her ikisinde de işleyen toprak ve toprak içindeki zerreler aynıdır. Ya şuuru ve akli olmayan bu zerreler, bütün bu sistemleri ve oluşum esaslarını bilen bir ilme ve iradeye sahip diyeceğiz ya da ilahi bir plan ve programın işçi ve memurları diyeceğiz.

(1) bk. [Sözler, Otuzuncu Söz, İkinci Maksat.](#)